

figyelőszolgálat

Ebben a rovatban folyamatosan közöljük a külföldi szaklapok műszaki könyvtárakat érdeklő folyóiratcikkeit, továbbá a könyvtárterületi és dokumentációval foglalkozó szakönyvek ismertetését.

+++

16/K

K Ö N Y V S Z E M L E

UHLMANN A.; ZIRCZ P.; ZSIDAI J.: Utmutató a kohászati irodalomhoz. - Miskolc, 1963. EDOK, 154 p. Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának kiadványai 6.sz./

Ez a műfaját tekintve bibliográfiai kalauznak nevezhető és az egyetem kohómérnök-hallgatóinak szánt utmutató hazai szakirodalomban elég ritka típusú mű és éppen ezért is igen értékes és dicsérendő vállalkozás. A mérnök-hallgatók bizonyára hasznosan tudják majd forgatni és tanulmányozása is hozzájárul a műszaki tájékoztatás módszereinek jobb elsajátításához.

Sorra véve a fejezeteket, a legértékesebbnek és legösszefőbbnek mindenekelőtt az 1. A szellemi munka technikájának alapjai című tekinthető. A 2. A dokumentumok c. fejezet címe kissé félrevezető; lényegében abban nem a dokumentumokat, nem azok típusait definiálja, amire igen nagy szükség lenne - hanem csak bevezető a rákövetkező 3. fejezet /szakrendszerek/ megértéséhez, anélkül, hogy az olvasó a dokumentumok változatos típusaiban még kiismerné magát. A 3. Szakrendszerek, osztályozási rendszerek c. fejezet átgondolt, módszeres formában vezet be a témakörbe, majd ismerteti a különböző országok "szakrendszereit". Különösen hasznos a "betűrendes mutató az ETO kohászati témáihoz" c. összeállítás, amelyet - úgy véljük - helyesebb lett volna a 7. fejezet helyett a szakrendszerek fejezetbe beépíteni, s nem a könyv végén elbujtatni.

Egyes külföldi referáló kiadványok fejezet-, ill. rovatfelosztását "szakrendszer"-nek nevezni - véleményünk szerint - túlzás. Tárnyi tévedés itt, 1963 végén, új osztályozási rendszerről írni a Szovjetunióban, amikor 1963 eleje óta a tudományos-műszaki dokumentációban, folyóiratokban stb. kötelezően már elrendelték a nemzetközi UDK=ETO használatát. Ezt a tévedést még az a 31. oldal végére tett megjegyzés sem oldja fel, hogy a Referativnij Zsurnal Metallurgija-ban alkalmaznak ETO jelzetet.

Az Utmutatónak szerintünk legvitathatóbb része a fejezetek egymásutáni sorrendbe helyezése, szerkezete, ill. felosztása. Így a 4. A forrásismeret alapjai c., valamint az 5., 6. és 7. fejezet az egyes dokumentum-típusokat nem ismerteti logikai és fontossági sorrendben, emellett megkülönböztető jegyeiket eléggé kiragadottan és önkényesen fogalmazza meg. Ismert dolog pl., hogy ma már az enciklopédia és lexikon között alig lehet különbséget tenni, mert az angolszász szóhasználat akkor is "enciklopédia" megjelölést alkalmaz, amikor anyaga értelmező szótárszerűen, 3-5 mondatos magyarázattal ellátott címszavak utáni cikkekkkel kerül megszerkesztésre /Pl. OSBORNE, A.K.: An encyclopaedia of the iron and steel industry. London, Techn.Pl. 1956./, viszont a német szóhasználat a "lexikon" kifejezést kedveli még olyan esetekben is, amikor alapvető összefüggéseket tartalmazó nagyterjedelmű /enciklopedikus/ cikkeken és alcikkeken foglalja össze az adott tárgyat, ill. címszó ismeretjegyét /pl. Giesserei-Lexikon. Eine Gesamtdarstellung des Giessereiwesens. Berlin, 1960. Schille u. Schön, vagy éppen az Utmutatóban az enciklopédiák között szereplő Lueger Lexikon der Technik c. mű/.

A szakkönyvtárosi terminológiában mindeddig nem használták a szerzők által "Értekezések /tanulmányok/ gyűjteménye" elnevezést, s főleg nem sorolták ebbe a csoportba sem a konferencia, ill. kongresszusi jelentéseket, sem a kézikönyveket. Az Utmutatóban is megemlített "handbook"-példák ui. csak egyes - s nem minden - kézikönyvre jellemző szerkesztési módszerre utalnak, de ettől még kézikönyvek maradnak, tehát valamely szakterület alapvető, standard művei. A "synthese des études" francia elnevezés is az átfogó szintézisre mint szerkesztési módszerre utal, ami pedig éppen a kézikönyvek egyik jellemzője. Az ugyanebbe a csoportba besorolt Gmelin's Handbuch der organischen Chemie c. mű pedig jellege szerint egyaránt kézikönyv-lexikon-enciklopédia - sőt szakirodalmi szemle és tématanulmányok rendszerezett, periodikusan megjelenő gyűjteménye is, és jellemző típusként éppen egyedülállósága miatt nem jelölhető meg. Létezik viszont mind a szakkönyvtári, mind a dokumentációs terminológiában a "sorozat" és a "cikkgyűjtemény" fogalma, amely előbbibe tartozik az Utmutatóban példaként bemutatott ELLIOT, J.F.: The physical chemistry of steelmaking c. mű, viszont az utóbbiakba a Fémipari Kutató Intézet közleményei 5.kötet c. kiadvány, de ugyanakkor ez az utóbbi "tanulmánygyűjtemény" tulajdonképpen egyben kutatási jelentések gyűjteménye is.

A Lexikonok címszó alatt definícióként az Utmutató "nomenklatura-gyűjtemények, fogalmi meghatározások" szöveget ad meg; az első két felsorolt példa tipikusan terminológiai, értelmező szótár műfajú, s nem lexikon! Viszont nem nevezhetők "sajátos formájú"-aknak /a lexikonokon belül/ az értelmező, magyarázó szakszótárak, mert csak különálló, de jól ismert műfajt képviselnek, s nem lexikonok.

A 6. Táblázatok c. alfejezet címszáva sem eléggé összefoglaló; helyesebb lett volna az átfogóbb jelentésű "adatgyűjtemények" vagy "adattárak" csoport-elnevezést megadni. "Kritikai táblázatok" nem léteznek; a példaképpen említett mű "International critical tables.." címe /p.43. utolsó bekezdés/ ebben az esetben helyes fordítással azt jelenti, hogy: pontos, egzakt /critical: showing exact accurate knowledge stb. Webster's Universal Unabridged Dictionary, Vol.I. Cleveland-New-York, 1937. World Synd. Publ. Co.p.400./

Az életrajzok, biográfiák között kohászati példa nem szerepel; azt írják a szerzők, hogy "ilyen jellegű adatgyűjtés, ill. összeállítás nemzetközi viszonylatban sajnos nem áll rendelkezésre". Holott egyfelől a fentiekben már említett OSBORNE, A.K.: An encyclopaedia of the iron and steel industry c. mű tartalmaz röviden életrajzi, személyi adatokat egyes kiemelkedő kohászati szakemberekről, ill. ha a korábbi fejezetekben a Gmelin's Handbuch der anorganischen Chemie-ről mint átfogó műről említés történt, ugyanilyen joggal ebben a csoportban lehetett volna példaként felhozni a Römpf-féle Chemie lexikont, vagy a "Who is Who" sorozat szakosított kötetét, mint pl. "Who's who in engineering" címűt. Mindezek bőségesen tartalmaznak biográfiai adatokat, nem is említve a nagy un. általános lexikonokat, mint a Bol'saja Enciklopediját, a Larousse-t, a Brockhaus-t stb. stb.

Az 5. "Könyvkereskedelmen kívüli dokumentumok" c. alfejezetben az szerepel, hogy "A megjelent kutatási jelentésekről, közleményekről részletes, ill. szórványos tájékoztatást ad: a Könyvtári Tájékoztató /MTPI/ és a Műszaki Lapszemle, Kohászat /OMK/. Ebből ... a külföldi kutatási jelentésekről, közleményekről néhány esetben szinte hiánytalan tájékoztatást nyerhetünk ...". Ezzel szemben a Műszaki Lapszemle - Kohászat valóban szórványosan referálja a külföldi kutatási jelentéseket, viszont az azokról tett megállapítás "néhány esetben szinte hiánytalan" - azért is félrevezető, mert a felsorolt forrásmunkák csak elenyésző hányadát veszik figyelembe a valóban megjelenő ilyen típusú dokumentumoknak - amely körülmény és anomália egyébként a hazai és külföldi dokumentációs szaksajtó állandó és kiemelt témája.

A szabványok /p. 49-50./ tárgyalása során a szovjet szabványok állandóan használható forrásmunkájaként a szerzők a Knizsnaja Letopisz-t, a németekéként a Deutsche Nationalbibliographie-t jelölik meg. Sokkal könnyebb azonban ezek felkutatására a hazai szakkönyvtárainkban általában fellelhető "Informacionnui Ukazatel' Sztandartov" c. szovjet havi folyóiratot, ill. a "DIN-Mitteilungen" c. nyugatnémet periodikát felhasználni.

A 6. fejezetben a "fontosabb szakbibliográfiák" csoportjában keverednek az un. bibliográfiai kalauzok, tehát a szakirodalmi utmutatók a műfajilag valóban annak nevezhető bibliográfiákkal, ez utóbbiak a kohászat szakmunkáit felsoroló, a tárggyal és nem magával a szakirodalom felkutatásának mikéntjével foglalkozó kiadványok; a másodfokú bibliográfiákról egyébként külön csoportban lehetett volna megemlékezni.

Ami "A kohászati irodalmat referáló időszakos kiadványok" c. felsorolást /p. 68-72/ illeti, meg kell említeni, hogy kimaradtak belőle olyan igen értékes és korábbi is jól ismert kiadványok, mint az alábbiak:

Copper Abstracts, London
Lead Abstracts, London
Technisches Zentralblatt, Maschinenwesen
Corrosion Abstracts
Zinc Abstracts London

Ebben a fejezetben a Chemical Abstracts-ról írt három sor nem lehet kielégítő, hiszen tudvalevő, hogy e világhírű kiadványnak milyen hatalmas fejezete közöl állandóan kohászati referátumokat, s legalábbis ennek rovatbeosztását ismertetni lehetett volna. /Ugyan-

ez áll egyébként a Chemisches Zentralblatt-ra is/.

A 7. Szakfolyóiratok c. fejezetben említett folyóiratok nagyjából a szakterület ismert folyóiratai, viszont akár a Teploenergetika, akár a Brennstoff-Chemie vagy Brennstoff-Wärme-Kraft címűek - még háttérterületi publikációként sem vehetők figyelembe; ugyanakkor hiányoznak olyan általános technikai folyóiratok mint pl. a Materials in Engineering vagy a Werkstoffe und Korrosion címűek, amelyeknek pedig tartalma tulajdonképpen kohászati vonatkozású.

A 8. Könyvtárhasználat c. fejezet igen helyesen mutat rá az országos hálózaton belüli könyvtárhasználati lehetőségekre és szabályokra, valamint speciálisan a Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtára szolgáltatásaira. Sajnálatos azonban, hogy - bár az Utószó ezt bizonyos fókig indokolja - a magyar kohászati szakirodalom olyan nehezebben hozzáférhető publikációi mint a vállalati dokumentációs kiadványok /Dunai Vasmű, Csepel Vas- és Fémművek Központi Könyvtára dokumentációs szemléje stb./ kimaradtak az Utmutatóból.

A legnagyobb elismerés illeti meg a szerzőket a függelékben felsorolt adattár megszerkesztéséért; valóban minden szakmai utmutatónak elengedhetetlen kelléke ma már a külföldi szakmai tanintézetek, kutatóintézetek, tudományos társaságok és kiemelkedő szakemberek jegyzéke és a rövidítések feloldása.

Az Utmutató 14. oldalán a szerzők szószerint ezt írják: "Az alkotómunka a dolog természete szerint átszövődik más munkájának, gondolatainak felhasználásával, olyan ismeretekkel, amelyeket előtünk már megírtak, rögzítettek, közreadtak ... A mű bibliográfiai értéke és használhatósága gyarapodik, ha befejezésül felsoroljuk benne a felhasznált, ill. a további tanulmányozáshoz felhasználni javasolt műveket". - Mégis, mivel magyarázható, hogy éppen ez az Utmutató jelent meg minden bibliográfiai hivatkozás, ill. a felhasznált forrásmunkák megjelölése nélkül? Bár a bevezetőben azt írtuk, hogy elég ritka az ilyen jellegű magyar szakirodalom, mégis lehetett, sőt kellett volna hivatkozni elsősorban az alábbi, az elmúlt tíz évben megjelent és a szerzők által bizonyára ismert alábbi publikációkra:

BELICZAY A.; WINDHOLZ T.; GALÁNTAI J.: A vegyi irodalom utmutatója, Bp. Műszaki Kiadó 1956.

PILISSY L.; VIGHNÉ SOMOGYI ADRIENNE: Kohászati referáló lapok.- Kohászati lapok, 93.k. 8.sz. 1960. p. 381-384.

VINCÉ PÁLME: Szakirodalmi forrásismeret a természettudományok és a technika területén. Budapest, OMKDK, 1962.

A fenti észrevételek ellenére a segédletet igen hasznosnak tartjuk, és az egyes ipari szakágazatokban mindenütt szükség lenne mielőbb ilyen bibliográfiai kalauzok kiadására.

VINCÉ PÁLME

